

-neyðugur og al-tvørligur

til “framleiðsluvirðið” (sølvvirðið) minus “rávørunýtsluna”. Øll henda virðisøkingin verður nýtt til at samsýna framleiðslu-faktor-unum, sum eru *arbeiðsmegi og kapitalur*.

Hetta merkir at øll virðisøkingin fer til *løn* til *arbeiðsfólkið* og *vinning* til *kapital-ánararnar*. Hendan *inntøka* (løn og vinningur) skapar grundarlagið fyri “eftirspurninginum”. “Eftirspurningurin” skapar harnæst grundarlag fyri “*útboðnum*” av framleiddum (virðisøktum) vørum og tænastrum. Við hesum samhangum hava vit sostatt útleitt einfalda myndilin við “ævigu” ringrásini:

Sí mynd 2

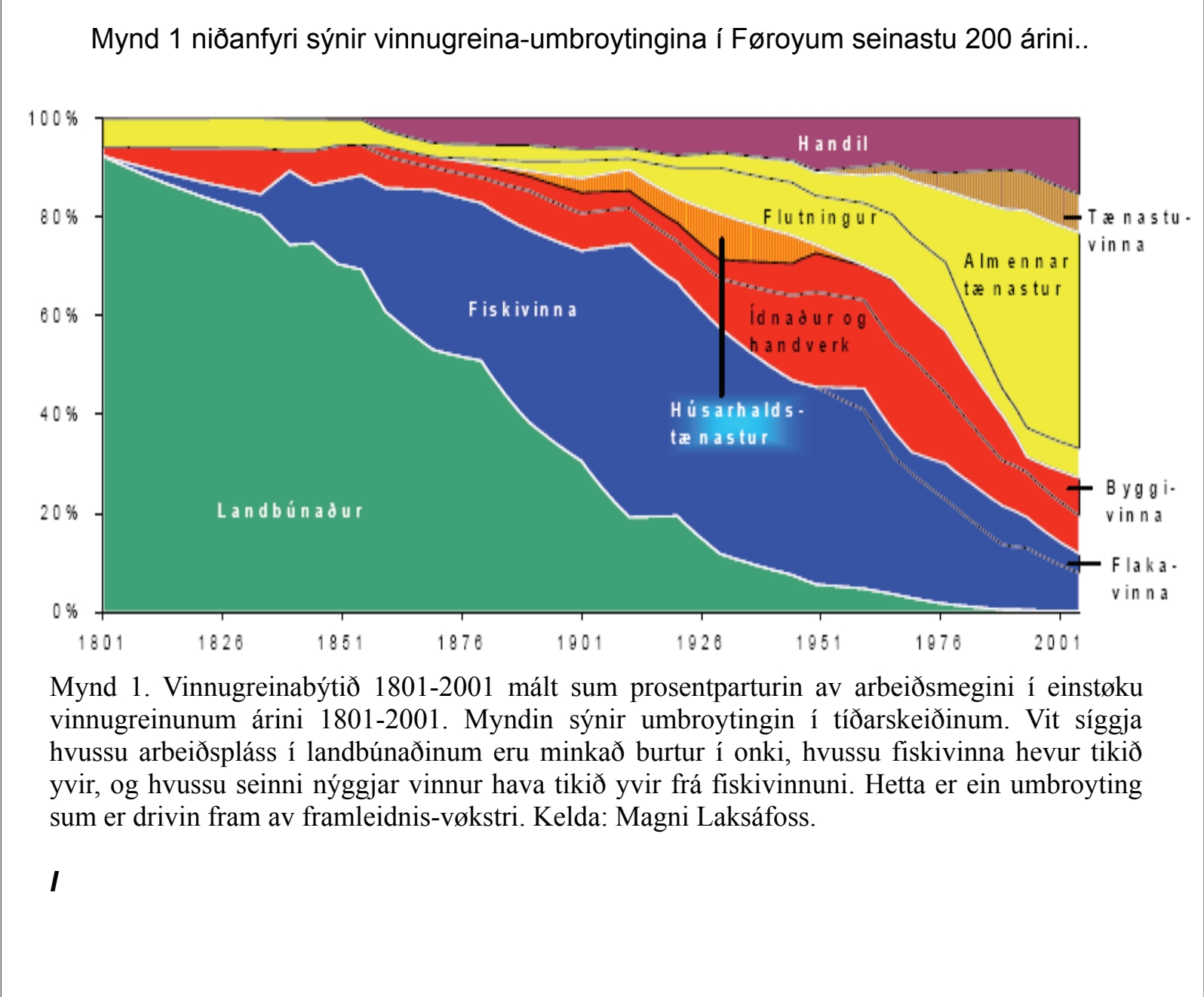
Hesin myndil av búskapinum bendir á eina sjálvforsterkandi gongd, bæði tá talan er um búskaparligar uppgangstíðir og niðurgangstíðir. Minkar *eftirspurningurin*, minkar *útboðið* tilsvandi við *arbeiðsloysi* sum *avleiðing*, *inntøkan* minkar *eisini*, og hon ávirkar *eftirspurningin* niðureftir, hetta ávirkar aftur *útboðið* niðureftir, o.s.fr. Øvugt tá *eftirspurningurin* veksur. Ringt er at halda seg til eina javna gongd “á miðjuni”. Á *síni ferð* *uppeftir* verður *búskaparvøksturin* *tískil sveiggjandi* og *óstøðugur*.

Bundinskapurin til framhaldandi vøkstur

Vit kunnu nú taka samanum í frágreiðingini um, hví búskapurin ikki kann vera annað enn ein “ólekjandi vøkstur-narkomanur” og týðningin av hesum í longdini.

Givið er at “útboðið” vegna tøkni-menningina og tí harvið íbirta framleidnisvøksstrinum má vaksa, møguga stigvaksandi (eksponentielt) vegna stigvaksandi tøkni-menning. Veksur útboðið ikki, verður ein støðugt vaksandi partur av *arbeiðsmegini* *arbeiðsleysur*. Hesum fylgja nógvir trupulleikar við, og neyvan nakað samfelag ella fólk toli hetta í longdini.

Umframt tøkni-menning er hesin vøksturin í “*útboði*” treytaður av einum tilsvandi vøksstri í *inntøku* og í *eftirspurningi*. Ein slíkur vøkstur í *inntøku* og *eftirspurningi* merkir tað

Mynd 1. Vinnugreinabýtið 1801-2001 mált sum prosentparturin av *arbeiðsmegini* í einstøku vinnugreinunum árin 1801-2001. Myndin sýnir umbroytingin í tíðarskeiðinum. Vit síggja hvussu *arbeiðspláss* í *landbúnaðinum* eru minkað burtur í onki, hvussu *fiskivinna* hevur tikið yvir, og hvussu seinni nýggjar vinnur hava tikið yvir frá *fiskivinnuni*. Hetta er ein umbroyting sum er drivin fram av framleidnis-vøksstri. Kelda: Magni Laksáfoss.

sama sum vøkstur í *materiellum livistøði*.

Ein vøkstur upp á 3% um árið í miðal merkir trifalding eftir 37 árum og fimmfalding eftir 54 árum. Tað er helst vøkstur av hesi støddini vit tosa um, og sum tøkni-menningin helst gevur grundarlag fyri. Vit skulu bara megna at fylgja við í slíkum vøksstri í *eftirspurningi*, og harvið í *materiellum livistøði*. Gera vit ikki tað, verður ikki nóg mikið at gera hjá *eini* *arbeiðsmegi*, ið má gerast *meira* og *meira* *effektiv*.

Einki bendir á at hesin vøkstur ger okkum í ríku londunum lukkugari. Men verða vit ikki ólukkugari uttan - við ófriði og møgugligum kollveltingum?

Bundinskapurin til framhaldandi samfelags-umbroyting

Tað er týðningarmikið at

skilja at ein slíkur framleidnis- og búskaparvøkstur ikki hendir í einum tómrúmi. Bert hin minsti vøkskurin í *framleidni* merkir eina nokkso stóra *samfelagsliga* *umbroyting*.

Hendan umbroytingartilgongin kann byrja við at framleidnisvøkstur í eini vinnugrein ger nøkur *arbeiðsleys* í hesi vinnugrein. Hetta hendir um *eftirspurnarvøkskurin* eftir framleiðsluni í hesi vinnugrein ikki svarar til framleidnisvøkskurin í vinnugreinini.

Hesi fólk skulu so verða “*tikin upp*” av øðrum vinnugreinum, ið hava *eftirspurnarvøkskur* eftir teirra framleiðslu. Slíkur *eftirspurnarvøkskur* er, sum longu ávíst, treytaður av tí *realinntøkuvøksstri*, ið stendst av framleidnisvøksstri. *Framleidnisvøkskur* “*týnir*” sostatt ikki bara *ar-*

beiðspláss. Gjøgnum *sína inntøku- og prís-ávirkan* og *eisini* *uppfinningar-ávirkan* (*uppfinning* av *nýggjum vørum* og *framleiðsluhættum*) skapar framleidnisvøkskur *eisini* *nýggj* *arbeiðspláss*. Higartil hevur hann tilsamans skapt nógv fleiri *arbeiðspláss* enn hann hevur “*týnt*”.

Í einum lítlum útjafaraðki sum Føroyar kann framleidnisvøkskur kortini “*týna*” fleiri *arbeiðspláss* enn hann skapar. Givið er nevniliga ikki at tey ný-skaptu *arbeiðsplássini* koma at liggja í Føroyum!

Sí mynd 1

Innibyrgd í karrusel ið melur við vaksandi ferð

Hevur umbroytingin, sum víst í mynd 1, verið stór í farnum árum, so verður hon tað ikki minni í komandi árum.

Mynd 1 er ófullfíggað á tann hátt at hon er avmarkað til umbroytta vinnugreinabýtið, meðan *umbroytingin* fevnir um so ómetaliga nógv annað. Trupulleikin er nú at *umbroytingin* sýnist at ganga skjótari og skjótari, og at tað meira og meira eru *menniskju* ið skulu “*umbroytast*” (skulu umstillast seg, læra meira, skapa meira, o.s.fr.) og ikki bara “*deyðir*” lutir. Ábendingar eru um at umbroytingin í størri mun “*stressar*” fólk og darvar sálarligu ella sinnisligu lívsdygdini hjá nógvum. Vit hava ábendingar um hetta í heilsulagslýsingum av vaksandi strongd, tunglyndi, “*útbrenning*”, og øðrum heilsubrekkum, m.a. hjá skúlaungdómi og lærarum.

Í myndatalu eru vit ríkin inn í eina karrusel sum bara meldur skjótari og skjótari, og sum vit ikki sleppa av uttan at smildra okkum sundur.

Týðuligt er at tað eru sterkar ótemjandi kreftir, og ikki vit sjálvi, ið hesi stýra gongdini. Gongdin er materialistisk út í odd og egg og út um øll mörk. Er slík materialisma ikki ósunn, ómenniskjanslig og moral-oyðandi, og í andsøgn við andligan vøkstur? Ein trupulleiki er at *tíðin* vit hava tøka “*materialistiska* *njóting*” er avmarkað og undir trýsti, og at hetta minkar um “*tíðar-dygdina*”. Kann gongdin halda fram, ella renna vit okkum móti “*múrinum*” (t.d. marki fyri dálking, orku) fyrr ella seinni? Eg spyrji bara, men felli ongan dóm.

Búskapurin er sostatt at líkna við eitt skrymsl, ið ger hververk, um tað ikki alla tíðina verður mettað við “*vøksstri*”. Ikki so løgið at búskaparfrøði *eisini* gongur undir heitinum “*the dismal science*” ella dapra vísindin.